

הלכות תפלין פרק ג

א. שמונה הלכות יש במעשה התפלין, כלן הלכה למשה מסיני; לפיכך כלן מעכבות, ואם שנה באחת מהן, פסל. ואלו הן: שיהיו מרבעות, וכן תפירתן ברבוע, ואלכסון ברבוע, עד שיהיה להם ארבע זוויות שוות; ושהיה בעור שלראש, צורת שין מימין ומשמאל; ושיכרך הפרשיות במטלית; ושיכרך אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן; ושהיו תופרין אותם בגידין; ושעושין להן מעברת מעור החפוי שתכנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוך תוכר שלה; ושהיו הרצועות שחורות; ושהיה קשר שלהן, קשר ידוע כצורת דאל.

ב. כיצד עושין תפלין שלראש לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו כגבהו: ואם היה גבהו יתר על רחבו, או פחות ממנו, אין בכך כלום; אין מקפידין אלא על ארכו, שיהיה כרחבו. ותופרין בו שלושה חריצין, כדי שיעשה לו ארבעה ראשים כגון זה [איור הושמט כאן]. ולוקחין עור, ומרטבין אותו במים, ומחפין בו את העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ; ומכמשיין אותו והוא רטב, מכאן ומכאן, עד שעושין מן העור דמות שין שיש לה שלושה ראשים מימין המניח תפלין, ודמות שין שיש לה ארבעה ראשים משמאל המניח.

ג. ומניחין את העור על העץ, עד שייבש; ואחר כך חולץ העור מעל גבי האמום שלעץ, ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויין. מכניסין פרשה בכל בית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו הרצועה, כמו תוכר, והוא הנקרא מעברת.

ד. וכיצד עושין תפלין שליד לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו, ויהיה גבהו כאצבע, או יתר על זה מעט או פחות מעט; ומחפין אותו בעור רטב, ומניחין את העור על האמום עד שייבש; וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר מקצת העור מלמטה; ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור תוכר, מקום הרצועה.

ה. כיצד סדור הפרשיות בתפלין שלראש מכניס פרשה אחרונה שהיא "והיה, אם-שמע" (דברים יא, יג) בבית שהוא על ימין המניח; ו"שמע" (דברים ו, ד), סמוכה לה; "והיה פי-יבאך" (שמות יג, יא), בבית שלישי סמוכה ל"שמע"; ו"קדש-לי" (שמות יג, ב), בבית רביעי שהוא לשמאל המניח תפלין: כדי שיהא הקורא שפניו פנגד פני המניח, קורא על הסדר כגון זה [איור הושמט כאן]. ואם החליף סדור זה, פסולות.

ו. תפלין שליד כותבין אותה בארבעה דפין בעור אחד, ארוך כספר תורה, על סדורן בתורה כגון זה [איור הושמט כאן]; ואם כתבן על ארבעה עורות והניחן בבית אחד יצא, ואינו צריך לדבקן.

ז. כשהוא גולל הפרשיות, בין שלראש בין שליד, גולל אותן מסופן לתחלתן עד שתמצא כשתפתח הפרשה, תקרא כל שטה מתחלתה לסופה.

ח. כְּשֶׁמְכַנְיִסִּין אֶת הַפְּרָשִׁיּוֹת בַּבְּתִּים שְׁלֵהֶן, כּוֹרְכִין אוֹתָן בַּמַּטְלִית, וְעַל הַמַּטְלִית שְׁעָר, וְאַחֵר כֶּךָ מְכַנְיִסִין אוֹתָן בַּבְּתִּיהֶם. וְשְׁעָר זֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁעָר בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה טְהוֹרָה, וְאִפְלוּ מִנְּבִלוֹת וּטְרָפוֹת שְׁלֵהֶן; וְכִבֵּר נִהְגוּ כָּל הָעַם, לְכַרְכֵּן בַּשְּׁעָר זֶנֶב הָעֲגָלִים.

ט. כְּשֶׁתּוֹפְרִין אֶת הַתַּפְּלִין, אֵין תּוֹפְרִין אֲלָא בְּגִידֵין שְׁלִבְהֶמָּה אוֹ שְׁלִחְיָה טְהוֹרָה, וְאִפְלוּ מִנְּבִלוֹת וּטְרָפוֹת שְׁלֵהֶן. לּוֹקְחִין הַגִּידִים שֵׁישׁ בַּעֲקֵב הַבְּהֶמָּה אוֹ הַחִיָּה, וְהֵם לְבָנִים קָשִׁים, וּמְרַכְכִין אוֹתָן בְּאַבְנִים וְכִיּוֹצָא בָּהֶן עַד שִׁיעֲשׂוּ כַּפְשָׁתָן, וְטוֹוִין אוֹתָן וְשׂוֹזְרִין אוֹתָן; וּבָהֶן, תּוֹפְרִין הַתַּפְּלִין וִירִיעוֹת סֹפֶר תּוֹרָה.

י. כְּשֶׁתּוֹפְרִין הַתַּפְּלִין, תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּרַבּוּעַ. וְהִלָּכָה רוּוחָת, שִׁיְהִיו בְּכָל צֶד שְׁלוֹשׁ תַּפִּירוֹת, עַד שִׁיְהִיו הַכָּל שְׁתֵּים עָשָׂרָה תַּפִּירוֹת, בֵּין שְׁלִיד בֵּין שְׁלֹרָאשׁ; וְאִם עָשָׂה הַתַּפִּירוֹת עֶשֶׂר אוֹ אַרְבַּע עָשָׂרָה, עוֹשָׂה. וְכָל הַתַּפִּירוֹת, יִהְיֶה הַחוּט שְׁלֵהֶן סוֹבֵב מִשְׁתֵּי הַרוּחוֹת.

יא. וְצָרִיךְ שִׁיִּגִיעַ הַחֶרֶץ שְׁלַתַּפְּלִין שְׁלֹרָאשׁ, עַד מְקוֹם הַתַּפֵּר. וְאִם הָיָה הַחֶרֶץ נָכַר כְּדִי שִׁיְהִיו אַרְבַּעַה רָאשִׁים נִרְאִין לְכָל, אִף עַל פִּי שְׁאִין הַחֶרֶץ מִגִּיעַ לְמְקוֹם הַתַּפֵּר כְּשֵׁרוֹת; וְאִם אֵין חֶרֶץ נָכַר, פְּסוּלוֹת. וְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר בְּתוֹךְ כָּל חֶרֶץ וְחֶרֶץ עַל גְּבִי הָעוֹר, חוּט אוֹ מְשִׁיחָה לְהַבְדִּיל בֵּין בֵּית לְבֵית; וּמִנְּהֵג פָּשוּט, לְהַעֲבִיר גִּיד מִגִּידֵי הַתַּפִּירָה בְּכָל חֶרֶץ וְחֶרֶץ מִשְׁלָשָׁתָן.

יב. וְכִיצַד עוֹשִׂין הָרְצוּעוֹת לּוֹקְחִין רְצוּעָה שְׁלִעוֹר, רַחֲבָה כְּאַרְךָ הַשְּׁעוֹרָה; וְאִם הָיְתָה רַחֲבָה מִזֶּה הַשְּׁעוֹר, כְּשֵׁרָה. וְאַרְךָ רְצוּעָה שְׁלֹרָאשׁ, כְּדִי שֶׁתַּקִּיף אֶת הָרָאשׁ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקָּשֶׁר, וְתִמְתַּח שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שִׁיִּגִיעוּ לְטִבּוֹר אוֹ לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ מַעַט; וְאַרְךָ רְצוּעָה שְׁלִיד, כְּדִי שֶׁתַּקִּיף אֶת הַזְרוּעַ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקָּשֶׁר, וְתִמְתַּח רְצוּעָה אַחַת עַד אֶצְבַּע אֲמָצִיעִית, וְיִכְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אֶצְבָּעוֹ שְׁלוֹשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקְשֹׁר. וְאִם הָיוּ הָרְצוּעוֹת אַרוּכוֹת יָתֵר עַל הַשְּׁעוֹרִין הָאֵלּוּ, כְּשֵׁרוֹת.

יג. וּמְכַנְיִסִּים רְצוּעָה שְׁלֹרָאשׁ, בְּתוֹכָהּ שְׁלֵהָ; וּמְקִיף כְּמִדַּת רָאשׁוֹ, וְקוֹשֵׁר קָשֶׁר מְרַבֵּעַ, כְּמִין דָּאֵל. וְקָשֶׁר זֶה, צָרִיךְ כָּל תַּלְמִיד חֲכָמִים לְלַמְדּוֹ, וְאִי אִפְשָׁר לְהוֹדִיעַ צוּרְתּוֹ בְּכֹתֵב, אֲלָא בְּרֹאֵית הָעֵין. וְכֵן בְּשְׁלִיד, קוֹשֵׁר קָשֶׁר כְּמִין יוֹד; וְתִהְיֶה הָרְצוּעָה שְׁלִיד עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בְּתוֹךְ הַקָּשֶׁר, כְּדִי שִׁיִּרְחִיב וְיִקְצֹר, בְּעֵת שִׁירְצָה לְקָשֶׁר עַל יָדוֹ.

יד. הָרְצוּעוֹת שְׁלַתַּפְּלִין, בֵּין שְׁלֹרָאשׁ בֵּין שְׁלִיד פְּנִיָּהֶם הַחֲצוֹנִים שְׁחוּרִים, וְזוֹ הִיא הַהִלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי. אֲבָל אַחֲרֵי הָרְצוּעוֹת, הוֹאִיל וּמִבְּפָנִים הֵם, אִם הָיוּ יִרְקוֹת אוֹ לְבָנוֹת, כְּשֵׁרוֹת; אֲדָמוֹת, לֹא יַעֲשֶׂה שְׂמָא תַּהֲפֹךְ הָרְצוּעָה, וּגְנָאִי הוּא לוֹ. וְלֹא יִהְיֶה אַחֲרֵי הָרְצוּעָה לְעוֹלָם, אֲלָא כַּעֵין הַקְּצִיצָה אִם יִרְקָה, יִרְקִין, וְאִם לְבָנָה, לְבָנִים. וְנוֹאִי הוּא לַתַּפְּלִין, שִׁיְהִיו כָּלָן שְׁחוּרוֹת, הַקְּצִיצָה, וְהָרְצוּעָה כְּלָה.

טו. הָעוֹר שֶׁמְחַפִּין בּוֹ הַתַּפְּלִין, וְשֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ הָרְצוּעוֹת, הוּא עוֹר בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה אוֹ עוֹף הַטְּהוֹרִים, וְאִפְלוּ נְבִלוֹת וּטְרָפוֹת שְׁלֵהֶן. וְאִם עָשָׂה מִעוֹר טְמֵאִים, אוֹ שִׁחַפָּה תַּפְּלִין בְּזֶהָב פְּסוּלוֹת. וְעוֹר הָרְצוּעוֹת, צָרִיךְ עֲבֹדָה לְשִׁמּוֹן. אֲבָל הָעוֹר

שְׁמַחֲפִין בּוֹ, אֵינּוּ צָרִיךְ עֲבֹדָה כָּלֵל אֶפְלוּ עָשָׂהוּ מִצָּה, כָּשֶׁר;
וּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה, נִהְגוּ לְחַפּוֹת אוֹתָן בְּעוֹר מִצָּה.

זו. אֵין עוֹשִׁין הַתְּפִלִּין אֵלָּא יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲשִׂיתָן כְּכַתִּיבָתָן, מִפְּנֵי
הָשִׁין שְׁעוֹשִׁין בְּעוֹר, כִּמּוֹ שְׁאֻמְרָנוּ; לְפִיכָךְ אִם חָפֶן גּוֹי, אוֹ
תְּפָרֶן פְּסוּלוֹת. וְהוּא הָדִין לְכֹל הַפְּסוּל לְכַתֵּב, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה
אוֹתָן.

יז. תְּפִלִּין שְׁלֹרֵאשׁ, אֵין עוֹשִׁין אוֹתָהּ שְׁלִיד, וְשְׁלִיד, עוֹשִׁין
אוֹתָהּ שְׁלֹרֵאשׁ לְפִי שְׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמוּרָה, לְקִדְשָׁה
קִלָּה. וְכֵן רְצוּעָה שֶׁלִּתְּפִלִּין שְׁלֹרֵאשׁ, אֵין עוֹשִׁין אוֹתָהּ לְתְּפִלִּין
שְׁלִיד. בְּמָה דְּבָרִים אֻמּוּרִים, בְּשִׁלְכָשֵׁן; אֲבָל תְּפִלִּין שְׁלֹרֵאשׁ
שֶׁלֹּא לְבָשָׂה אָדָם מְעוּלָם, אִם רָצָה לְהַחֲזִירָהּ לֵיד, מִתֵּר. וְכִיצַד
הוּא עוֹשֶׂה טוֹלָה עָלֶיהָ עוֹר, עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אַחַת, וְקוֹשְׁרָהּ עַל
יָדוֹ.

יח. תְּפִלִּין שֶׁנִּפְסְקוּ הַתְּפִירוֹת שְׁלֵהֶן אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַתְּפִירוֹת זו
בְּצַד זו, אוֹ שֶׁנִּפְסְקוּ שְׁלוֹשׁ תְּפִירוֹת אֶפְלוּ זו שֶׁלֹּא כִּנְגַד זו הָרִי
אֵלוּ פְּסוּלוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֻמּוּרִים, בִּישָׁנוֹת; אֲבָל בְּחֻדְשׁוֹת,
כָּל זְמַן שֶׁפָּנִי טְבִלָה קִיַּמְתָּ, כְּשֶׁרָה. וְאֵלוּ הֵן הַחֻדְשׁוֹת: כָּל
שְׁאוּחֲזִין מִקְצַת הָעוֹר שֶׁנִּקְרַע תִּפְרוּ וְתוֹלִין בּוֹ הַתְּפִלִּין, וְהוּא
חֲזָק וְאֵינּוּ נִכְרֵת הָרִי אֵלוּ חֻדְשׁוֹת; וְאִם אֵין רְאוּי לְתֵלוֹת בּוֹ,
אֵלָּא וְהוּא נִפְסֵק הָרִי אֵלוּ יִשָּׁנוֹת.

יט. רְצוּעָה שֶׁנִּפְסְקָה אֵין קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ, וְאֵין תּוֹפְרִין אוֹתָהּ,
אֵלָּא מוֹצִיאָהּ וְגוֹנְזָהּ, וְעוֹשֶׂה אַחֲרֶת. וְשִׁירֵי הָרְצוּעָה פְּסוּלִין,
עַד שִׁיְהִיָּה אֲרָכָה וְרַחֲבָה כְּשַׁעוֹר, אוֹ יֵתֵר עָלָיו. וְלַעוֹלָם יִזְהַר
לְהִיּוֹת פָּנֵי עוֹר הָרְצוּעוֹת לְמַעַלָּה בְּעֵת שֶׁקוֹשֵׁר אוֹתָן עַל יָדוֹ,
וְעַל רֹאשׁוֹ.